

Таран-Лала О.М.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

В статті визначено проблеми функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи в нових економічних умовах. Проведено аналіз процесу реалізації в соціально-економічних системах функції організації, адаптації і регулювання на основі проведення соціологічного опитування керівників системи споживчої кооперації різних ієрархічних рівнів. Розглянуто питання, що розкривають соціально-організаційні і організаційно-управлінські проблеми активізації процесів соціально-економічного розвитку системи споживчої кооперації. Науково сформовано і визначено пропозиції по підвищенню ефективності і активізації процесів соціально-економічного розвитку споживчої кооперації.

Ключові слова: держава, державне регулювання, споживча кооперація, соціально-економічна система, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. Вивчення тенденцій соціально-економічного розвитку системи споживчої кооперації висвітило ряд принципових проблем, без рішення яких неможливий подальший цивілізований розвиток кооперативного руху в Україні по шляху соціального і економічного прогресу.

Однією з таких проблем є серйозні перекося в принципах, методах організації діяльності системи споживчої кооперації в Україні, яка усе більшою мірою виявляється спрямованою на комерціалізацію діяльності споживчих кооперативів і усе у меншій мірі на розвиток і виконання їх головних соціальних функцій.

Однією з причин є система управління споживчої кооперації, відсутність науково обґрунтованих стратегій і програм їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теоретичних представленнях і підходах різних авторів до ефективного функціонування споживчої кооперації як соціально-економічної системи спостерігаються фрагментарність, незв'язаність, відсутність концептуальної єдності [1-8]. Цей факт, переконує в тому, що відсутність науково обґрунтованих пропозицій по підвищенню ефективності і активізації процесів соціально-економічного розвитку споживчої кооперації до цього часу залишається надзвичайно актуальною.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення досвіду показало, що повернення діяльності споживчої кооперації в цивілізоване русло, засноване на принципах міжнародного кооперативного альянсу, йде дуже повільно і характеризується відсутністю серйозних практичних переломних моментів. Слід особливо підкреслити, що цей

процес характеризується низькою соціальною і організаційною активністю, і у результаті чого практично відсутні позитивні результати.

Вивчення досвіду управління процесами соціально-економічного розвитку в системі споживчої кооперації свідчить про те, що такі процеси йдуть досить складно. Тому однією з головних проблем активізації процесів соціалізації і вдосконалення організаційного механізму управління цими процесами в організаціях споживчої кооперації вимагає розробки системи заходів по подальшому підвищенню їх ефективності.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є виявлення актуальних проблем, що стоять на шляху ефективного функціонування системи споживчої кооперації, повернення її діяльності в цивілізоване русло, засноване на принципах міжнародного кооперативного альянсу, впровадження ефективних організаційних механізмів управління діяльністю споживчої кооперації на рівні обласних споживчих спілок, а також вироблення науково обґрунтованих пропозицій по підвищенню ефективності і активізації процесів соціально-економічного розвитку споживчої кооперації.

Опис основного матеріалу дослідження. Аналіз процесу реалізації в соціально-економічних системах функції організації, адаптації і регулювання був здійснений на основі проведення соціологічного опитування керівників системи споживчої кооперації різних ієрархічних рівнів.

Соціологічне опитування проводилося за допомогою методу інтерв'ю, а також анкетування. Даним соціологічним опитуванням передбачалося передусім вивчення питань, що розкривають соціально-організаційні і організаційно-управлінські проблеми активізації процесів соціально-економічного розвитку системи споживчої кооперації, виявлення і

обґрунтування шляхів і заходів активізації цього процесу, його перспектив і результатів. А також повернення діяльності споживчій кооперації України в цивілізоване русло у відповідність з цілями кооперативного руху, організації, регулювання і адаптації її до принципово нових умов етапу становлення економіки постіндустріального суспільства.

В процесі дослідження було вивчено думку 8 керівників обласних споживчих спілок, а також представників місцевих адміністрацій.

Обробка результатів соціологічного опитування свідчить про те, що переважна більшість (64,2%) опитаних респондентів на питання про те, що їх «не задовольняють» соціально-економічні результати діяльності споживчих товариств по реалізації заявлених статутних цілей, відповіла позитивно. І лише 16,5% відповіли, що результати діяльності споживчих кооперативів їх цілком задовольняють. Подібне розшарування може частково пояснюватися тією обставиною, що переважна більшість, що відповіла «задовольняє цілком», безпосередньо були членами керівних органів споживчих кооперативів.

Реалізація принципів цілісності і домінантності виражається в раціональнішій структурі цих соціально-економічних систем, а також в тому, що в них вироблений і відлагоджений механізм формування управлінських кадрів. Призначенню на будь-яку керівну посаду передують серйозна тривала підготовка, навчання і відбір, на який використовуються розроблені вченими спеціальні тести, атестація, експертні комісії тощо. Механізм формування управлінських кадрів постійно розвивається і удосконалюється таким чином, що будь-яку керівну посаду можуть обіймати тільки висококомпетентні, високоосвічені, професійно навчені люди.

На питання про те, чим пояснюються негативні тенденції і проблеми розвитку споживчої кооперації в Україні на сучасному етапі, переважна більшість (42%) пояснила відсутністю професіоналізму управлінських кадрів в органах управління споживчих товариств і їх спілок, а також особистими і груповими антисоціальними і комерційними інтересами керівників споживчих товариств (37,0%). На думку ж 18,9% проблеми соціально-економічного розвитку споживчих кооперативів пояснюється відсутністю чіткої, ясної, ефективної політики української держави в сфері споживчої кооперації і лише 2,1% вважає, що проблеми, які склалися в системі споживчої кооперації, безпосередньо пов'язані з тіньовими економічними і корупційними інтересами чиновників і керівництва кооперативів.

Соціологічне опитування показало, що

практично дві третини керівників споживчих кооперативів не влаштовує нині існуюча процедура ухвалення управлінських рішень з ключових і принципових питань розвитку споживчих кооперативів (65,8%). В той же час 34,2% опитаних влаштовує практика, що склалася в споживчих кооперативах.

Будь-яка система доцільна лише у тому випадку, якщо вона здатна реалізувати функціональну мету. Але згідно із законом збереження систем, реалізувати функціональну мету вона може лише за умови реалізації своєї головної мети.

Цікаво відмітити, що 71,4% опитаних респондентів не задовольняють розміри частки прибутку, що направляється на захист їх соціально-економічних інтересів і потреб. Звідси стає очевидним той факт, що сучасна стратегія соціального розвитку споживчих кооперативів значною мірою не орієнтована на головні їх статутні цілі - захист інтересів членів споживчої кооперації. Тільки 2,1% заявили, що вони задоволені засобами, що направляються на захист інтересів членів-пайовиків кооперативів. При цьому 11,2% опитаним складно було дати відповідь на питання, чи відповідає їх інтересам розподілена доля прибутку на рішення соціальних проблем або ні.

Що ж до думки керівників споживчих кооперативів з приводу долі прибутку, що направляється на накопичення і інвестиції в цілях розвитку матеріально-технічної бази кооперативів, 80,1% опитаних відповіло – «не задовольняє», 13,0% – «задовольняє частково», 4,1% - «задовольняє повністю», 2,8% - «важко відповісти». Подібний розклад може відбивати дві тенденції на користь керівників споживчих кооперативів. З одного боку, частина зацікавлена в збільшенні долі прибутку, що направляється на розвиток як умови його подальшого зміцнення в ринковій систем господарювання, з іншою, - керівники зацікавлені більшою мірою в задоволенні своїх особистих і групових соціальних потреб за рахунок скорочення долі, що направляється на розвиток матеріально-технічної бази кооперативу.

На підставі перспективних програм, якими система наділяє свої підсистеми, повинні розроблятися поточні програми формування і розвитку кожного з перерахованих параметрів. На основі цих параметрів визначаються джерела засобів і розробляються програми (плани) по кожному з них з урахуванням хронологічних фаз розвитку соціально-економічної системи.

Оскільки фундаментом будь-якої системи є параметри головної і функціональної цілей системи, то базою побудови моделі соціально-економічної системи є адаптивно-гомеостатичні показники цих параметрів. Адаптивно-

гомеостатичні параметри головної і функціональної цілей є критеріями нормального функціонування системи.

Прагнення до збереження систем обумовлює безперервність процесів відтворення життєво важливих частин системи, що становлять її цілісність: інтелекту (інтелекто-програмоносіїв або програмоносіїв); забезпечуючих ресурсів (природно-виробничої бази).

Оцінюючи якість товарів і послуг, що надаються підприємствами і організаціями споживчих товариств, майже 70% опитаних визнано задовільним, трохи більше чверті незадовільним і тільки 4,5% оцінюють на «добре» і «відмінно».

Відтворення інтелекту є відтворення спадкових програм, а також формування нових. Засобом рішення цієї задачі є різноманіття форм, видів систем, їх вдосконалення, народження нових систем, модифікаційна мінливість. Головна умова забезпечення реалізації принципу оптимальності - безліч програм, що дають необмежені можливості вибору. Програми виробляють інтелекто-програмоносії систем. Чим якісніше інтелект, тим якісніше його програми; чим різноманітніші інтелекто-програмоносії систем, тим більше програм.

Відтворення забезпечуючих ресурсів - це відтворення виробничої і природної бази систем. Воно включає: відтворення різноманіття природних систем, в яких одні системи служать забезпечуючими ресурсами для інших; відтворення виробничої бази.

Цікаві відповіді були дані опитаними керівниками споживчих кооперативів на питання, які пріоритетні напрями реорганізації діяльності споживчого товариства є найбільш актуальними нині для споживчих кооперативів. Тільки 2,7% визнають необхідність модернізації і розвитку матеріально-технічної бази і впровадження техніко-технологічних інновацій на етапі модернізації національної економіки і переходу її на інноваційні рейки. По інших же думка розділилася таким чином: 16,3% як пріоритетні інноваційні рішення бачать маркетингові рішення, 28,7% - організаційні, 27,2% - управлінські і 27,2% - соціальні.

Враховуючи необхідність виявлення змін на користь керівників споживчих кооперативів, в умовах, коли центр тяжіння інтересів переміщується із задоволення матеріальних потреб на нематеріальні і духовні, керівникам кооперативів було поставлено питання: «на задоволення яких потреб в найближчій і середньостроковій перспективі має бути переорієнтована соціальна функція споживчих кооперативів».

Відповіді показали набираючу силу тенденцію інтересу по задоволенню потреб в

традиційних споживчих товарах і послугах (1,5%), організації збутової і постачальницької діяльності (8,3%) на бажання об'єднуватися в кооперативах, діяльність яких носить творчий характер (художня творчість, освіта, інтелектуальний розвиток особистості та ін.), 28,7% вважає, що соціальна функція споживчих кооперативів має бути, передусім, спрямована на вирішення соціальних питань, пов'язаних з освітою, медичним обслуговуванням, організацією відпочинку, інтелектуального і культурного розвитку особистості тощо, 17,3% зацікавлені у відкритті в споживчих кооперативах таких напрямів діяльності, як надання інформаційних, інноваційних і консалтингових послуг, розробка і просування інноваційних продуктів і технологій, створення і використання єдиної інформаційно-ресурсної і інформаційно-інноваційної бази, а 11,7% вважають необхідним організацію виробництва специфічних і унікальних продуктів і послуг обмеженого попиту, розвиток кустарних виробництв і ремісництва, створення оригінальних продуктів, заснованих на унікальній майстерності і творчості.

Соціологічне опитування дозволило розкрити внутрішньоособове протиріччя у багатьох опитуваних керівників споживчих кооперативів. З одного боку, вони зацікавлені в розвитку принципово нових видів діяльності систем споживчої кооперації, але, з іншого, вони далеко не завжди готові проінвестувати і взяти участь в нових проектах розвитку споживчої кооперації. Досить відмітити, що 61,1% опитаних відмовилися інвестувати і брати участь в розвитку споживчих товариств на інноваційних напрямах, і лише 38,9% погодилося на це.

Управляюча частина - інтелекто-програмоносій системи виконує в системі головну функцію - програмування, яка завжди передує дії. Це означає, що він (інтелект) на основі аналізу і обробці інформації, що поступає до нього про внутрішній і зовнішній стан середовища, в якому функціонує система, виробляє ті або інші рішення, що забезпечують її впорядковано-стійкий стан при дії на неї різних обурюючих дій, що виводять систему з впорядковано-стійкого стану. Від якості функціонування інтелекто-програмоносія залежить життєдіяльність усієї системи.

Коли ж необхідно було відповісти на питання, на кого Ви розраховуєте в рішенні проблеми вдосконалення діяльності споживчих кооперативів в умовах ринкової економіки, 54% віддали перевагу керівництву і фахівцям споживчих кооперативів, 21% - міській владі, а 16% опитаних тільки на самих себе. Лише 9% опитаних керівників споживчих кооперативів вважає, що у вирішенні цих питань можна

розраховувати на державну владу, тобто йдеться про можливість розробки і реалізації державною реальною стратегією, що забезпечує ефективний розвиток системи споживчої кооперації як соціально-економічної системи.

Адаптивно-оперативне управління - це функція частини інтелекту-програмо-енергоносія управляючої системи в ситуації, яка виникла в даний момент часу. При цьому завдання адаптивно-оперативного управління не в тому, щоб ліквідувати обурення, що створюються докільям. Його завдання навчити систему працювати в умовах цих обурень.

Серед причин, що породжують труднощі процесу цивілізованого і ефективного розвитку системи споживчої кооперації, і передусім, освоєння нововведень і реорганізацій в споживчих товариствах, опитані керівники відмічають існуючу нинішню політику держави у сфері споживчої кооперації (34%) і тіневізацію і криміналізацію соціально-економічних стосунків в системі споживчої кооперації (38%), непрофесіоналізм управлінських кадрів в системі державного управління.

На питання, чи зацікавлені представники органів управління у формуванні сприятливого середовища для в ефективного соціально-економічного розвитку системи споживчої кооперації, 63% відмітили, що не зацікавлені і лише 37% вважає, що представники державних і регіональних органів мають зацікавленість у формуванні сприятливого середовища для проведення реорганізації і впровадження інновацій в споживчих товариствах.

Оцінюючи соціально-економічні стосунки, що склалися, в системі споживчої кооперації між представниками органів державної і міської влади і керівництвом споживчих кооперативів, лише 22% відповіло позитивно, тоді як 78% констатувало, що стосунки, які склалися, не відповідають обопільним інтересам.

На питання, як Ви відноситеся до створення нових процедур організації і ухвалення управлінських рішень в споживчих кооперативах і впровадження в них інновацій, 93% відповіло позитивно і лише 7% негативно.

Висловлюючи оцінку конкретним заходам щодо реорганізації діяльності споживчих кооперативів на принципах інноваційного розвитку через програми соціально-економічного розвитку, лише 18,1% повністю схвалили такі заходи, підкреслюючи необхідність здійснення суворого контролю над реалізацією прийнятих програм з боку держави, а більшість - 81,0% - категорично не схвалюють подібного роду міри, вважаючи, що вони по суті своїй неадекватні наявним можливостям, а також інтересу певних кіл.

На питання, як Ви оцінюєте перспективи

розвитку в області і районних утвореннях споживчих кооперативів, діяльність яких буде зосереджена на інноваційних напрямках, адекватних затребуваності економікою постіндустріального суспільства, здатних забезпечити серйозний прорив в соціально-економічному розвитку кооперативів, 45,4% опитаних вважає за можливе такий прорив, причому 18,1% з них налаштовані оптимістично, і вважають, що, незважаючи на труднощі, керівники споживчих товариств і їх спілок, а також адміністрація, їх здолають, а заходів, що проводяться адміністрацією області і районних утворень щодо формування і реалізації цивілізованої кооперативної стратегії сприятимуть цьому процесу. В той же час 36,5% опитаних керівників, оцінюючи можливість подолання кризи в активізації діяльності споживчих кооперативів, вважають цей процес тривалим і позитивним вектором його розвитку, в кінці кінців, не визначається сьогодні заходами, що проводяться.

Інша значна більшість опитаних, 55,3%, налагоджена і взагалі песимістично. Причому 32,9% вважає, що, швидше за все, в перспективі нас чекає подальша деградація і занепад в процесах соціально-економічного розвитку споживчих кооперативів і подальше поглиблення кризи. Причому 11,8% опитаних переконані, що криза функціонування системи споживчої кооперації в її класичному вигляді настільки глибока, що благополучний вихід з неї сьогодні практично неможливий. І, швидше за все, споживчі кооперативи чекає або перехід в інші організаційно-правові форми комерційного типу, або припинення їх існування.

Особливий інтерес викликає думка ряду керівників з питання про можливі і найбільш прийнятні шляхи виходу з кризових процесів в системі споживчої кооперації. Опитування показало, що переважна більшість бачить вихід з того кризового положення, яке створилося, в посиленні ролі регулюючої дії держави (на рівні державно і регіонального управління) індикативними методами (61,1%) і лише 38,9% опитаних заявили про необхідність принципової зміни керівників споживчих кооперативів на нове покоління керівників, у яких відсутні стереотипи використання кооперативного руху в особистих комерційних цілях власного збагачення, здатними мислити і діяти адекватно вимогам соціалізації економічних стосунків в суспільстві, у тому числі і стосунках споживчої кооперації, висуненим економікою постіндустріального суспільства.

Відповідаючи на питання, що б Ви побажали керівництву області і районних утворень в питаннях активізації процесів соціально-економічного розвитку системи споживчої

кооперації 28,9% опитаних побажали посилити курс на підтримку кооперативного руху в регіонах, 24,7%, забезпечуючи при цьому гнучкість в проведенні кооперативної політики.

17,8% висловили побажання керівництву адміністрацій областей і районних утворень розвивати систему споживчої кооперації в тісній взаємодії з громадською думкою, 4,3% - посилити пропагандистський момент в проведенні кооперативної політики, оскільки багато хто до теперішнього часу не розуміє соціального сенсу подібного інституту.

В той же час 24,3% порадили обласній і районній владі удосконалити політику, концепцію і стратегію розвитку системи споживчої кооперації на майбутні роки, а також посилити свою команду зацікавленими і кваліфікованими в цьому плані фахівцями.

Можна констатувати, що детальний аналіз результатів опитування представників керівних органів обласних споживчих спілок свідчить про пасивну позицію їх більшості, особливо в питаннях місця і ролі керівних кадрів в процесі виходу з ситуації соціально-економічної кризи.

Результати аналізу показали, що вирішення проблеми подолання кризових явищ і ситуацій в системі споживчої кооперації і виведення споживчих кооперативів з кризи вимагає кардинальних змін і повернення усієї системи споживчій кооперації і, передусім, її суб'єктів-учасників і стосунків споживчої кооперації між ними в цивілізоване русло, що неможливо без регулюючої дії держави як на державному, так і регіональному рівні управління при широкій участі кооперативної громадськості.

Дослідження показали, що потрібне проведення роботи по вдосконаленню політики, концепції, стратегії, форм і методів активізації і підвищення ефективності діяльності системи споживчої кооперації на основі регулювання соціально-економічного статусу і соціально-економічних стосунків споживчої кооперації.

Проведені дослідження також переконливо показали, що кризові явища в розвитку споживчої кооперації як соціально-економічної системи, пояснюється тим, що система і механізми управління споживчою кооперацією, а також політика їх у відношенні місцевої влади, не були перебудовані і адаптовані до нових умов, диктованих становлення економіки постіндустріального суспільства.

Вивчення практичного досвіду реформування, реорганізації впровадження новацій в споживчій кооперації показало, що подібні процеси йдуть досить складно і повільно.

Основними причинами низької активності, що склалася, в подоланні кризових явищ соціально-економічного розвитку споживчої кооперації в нашій країні являються: відсутність

довгострокової системної і збалансованої концепції розвитку системи споживчої кооперації, що враховує перспективи її розвитку в принципово новому типі економіки - економіці постіндустріального суспільства; у концепціях розвитку споживчої кооперації, що розробляються, як правило, не приділялося належної уваги заходам, спрямованим на формування соціально орієнтованого типу стосунків споживчої кооперації в суспільстві; процес формування нового соціально-економічного статусу суб'єктів-учасників і стосунків споживчої кооперації здійснювався спонтанно за відсутності соціально орієнтованого регулювання з боку держави цими процесами; істотним чином відставали інституціональні перетворення усієї системи споживчої кооперації, адекватні умовам соціально орієнтованих ринкових економічних стосунків; реформування системи стосунків споживчої кооперації здійснювалася переважно у напрямі трансформації процесів розподілу і перерозподілу прибутку і не було спрямовано на формування ефективної системи управління виробництвом, комерційною діяльністю і соціальним розвитком споживчої кооперації; процес реформування стосунків споживчої кооперації був зміщений з реформування усієї системи соціально-економічних стосунків, які, зрештою, і визначають ефективність системи управління споживчої кооперації, на стосунки розподілу і присвоєння прибутку та ін.

Дослідження показали, що головні недоліки існуючої системи управління цивілізованим розвитком споживчої кооперації зводяться до відсутності: єдиних, чітко сформульованих цілей і обґрунтованих: політики, стратегії, прогнозів і програм соціально-економічного розвитку системи споживчої кооперації як на державному, регіональному, так і районному рівнях; системи заходів по реорганізації і впровадженню новацій (організаційних, управлінських, маркетингових, соціальних тощо) в діяльність споживчої кооперації, здатних перебудувати її діяльність у більш затребуваних і ефективних напрямках; ефективної і дієвої підтримки з боку державної, регіональної і районної влади пропонованих кооперативною громадськістю пропозицій по організації і активізації кооперативної діяльності на відповідній території; системи результативних заходів щодо управління розвитком інноваційною діяльністю в технологічній, технічній, економічній, організаційній, інформаційній, управлінській, виробничій сферах, а також процесами відновлення цивілізованих принципів міжнародного кооперативного альянсу; ефективних механізмів стосунків в системі споживчої кооперації між її суб'єктами-учасниками.

Аналіз результатів соціологічних опитувань дозволив сформулювати соціально-економічні протиріччя, що лежать в основі негативних тенденцій в процесах соціально-економічного розвитку системи споживчої кооперації (табл. 1).

Таблиця 1

Відтворення і вирішення соціально-економічних протиріч в системі споживчої кооперації*

Інтереси суб'єктів-учасників в системі споживчої кооперації					Протиріччя
Члени-пайовики споживчого кооперативу (споживче товариство)	Споживачі продукції та послуг, не члени споживчих товариств (населення)	Держава і бізнес	Корумповані чиновники (адміністрації)	Члени-пайовики споживчого кооперативу (представники керівних органів)	
Максимізація прибутку споживчого товариства	Отримання широкого доступу до товарів і послуг високої якості				З приводу умов і якості наданих населенню товарів та послуг тощо
Захист соціально-економічних інтересів та мінімізація прибутку споживчого товариства		Скорочення соціальної підтримки і задоволення потреб населення за рахунок держави і бізнесу			З приводу джерела задоволення соціально-економічних та інших потреб членів-пайовиків
Ефективний розвиток споживчих кооперативів на основі розширення їх діяльності			Прийняття рішення про розвиток кооперації у результаті здійснення корупційних угод		З приводу перспектив ефективного розвитку споживчої кооперації
Максимізація задоволення соціально-економічних та інших інтересів				Максимізація витрат на розвиток виробництва товарів та послуг	З приводу частки прибутку, що спрямована на соціальний або виробничий розвиток
Всебічна участь членів-пайовиків у прийнятті стратегічних і тактичних рішень як соціального, так і виробничого характеру				Вирішальна участь менеджерів-спеціалістів у прийнятті професійно обґрунтованих рішень (організаційно-технологічних, економічних, соціальних, екологічних тощо)	З приводу їх участі в прийнятті стратегічних і тактичних рішень щодо розвитку кооперативу
Участь всіх членів-пайовиків у розподілі і отриманні прибутку				Вирішальна участь членів-пайовиків – керівництво споживчих товариств у розподілі і отриманні прибутку	З приводу їх участі в отриманні і розподілі прибутку від господарської діяльності

* Розробка автора

Як видно з табл.1 такими протиріччями є: протиріччя між соціальними і комерційними цілями споживчої кооперації; протиріччя між інтересами, що постійно змінюються, і потребами суб'єктів-учасників системи споживчої кооперації, з одного боку, і усе зростаючим натиском з боку суспільства, держави, бізнесу, спрямованим на скорочення масштабів задоволення цих соціально економічних потреб; протиріччя між соціально орієнтованими інтересами керівних органів системи споживчої кооперації і антисоціальними економічними інтересами певної частини корумпованих чиновників в адміністраціях усіх ієрархічних рівнів; протиріччя між

короткостроковими і довгостроковими соціальними і комерційними інтересами розвитку споживчої кооперації; протиріччя між інтересами і можливостями в збільшенні долі доходів, соціально-економічних потреб, що направляються на задоволення, з одного боку, і збільшенням частки, що направляється на накопичення інвестиції в розвиток споживчої кооперації, з іншого; протиріччя, що виникає між членами-пайовиками споживчої кооперації, з одного боку, і представниками керівних органів системи споживчої кооперації, з іншого, з приводу їх участі в отриманні і розподілі прибутку від господарської діяльності; протиріччя між споживчою кооперацією і

споживачами – не членами споживчих товариств з приводу умов і якості товарів і послуг.

Дослідження підтвердили те, що слабке вирішення проблеми подолання кризи в розвитку споживчої кооперації як соціально-економічної системи на усіх ієрархічних рівнях корениться в нездатності управлінських кадрів результативно працювати в економічних умовах, що змінилися соціально, а також своєчасно впроваджувати ефективні і адекватні особливостям ринкової економіки організаційні механізми управління діяльністю споживчої кооперації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведені нами дослідження дозволяють стверджувати, що слабке вирішення проблеми ефективного розвитку споживчої кооперації як соціально-економічної системи значною мірою полягає в небажанні і нездатності

управлінських кадрів здійснювати цивілізовану діяльність споживчої кооперації.

В зв'язку з цим вимагається кардинальна зміна пасивного відношення, яке склалося у керівництва споживчої кооперації, до вирішення проблеми активізації їх діяльності. Вирішення цього питання неможливе без регулюючої дії держави як на державному, так і регіональному рівнях. Таким чином, вирішення проблеми активізації і підвищення ефективності соціально-економічного розвитку системи споживчої кооперації на обласному рівні вимагає розробки науково обґрунтованих рекомендацій по підвищенню ефективності і активізації процесів соціально-економічного розвитку споживчої кооперації, а також розробки концепції, прогнозів, програм і системи заходів, адекватних новим умовам національної економіки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко С.Г. Стратегія розвитку кооперативного сектора економіки України [текст] / С.Г. Бабенко // Економіка і прогнозування. – 2003. -№4. – С. 38-49.
2. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці : [монографія] / С.Г. Бабенко – К. : Наукова думка, 2003. – 332 с.
3. Гончаренко В.В. Теоретико-методологічні підходи до відродження національного кооперативного руху [текст] / В.В. Гончаренко // Вісник Полтавського державного сільськогосподарського інституту. – 2001. - № 5-6 (18-19).- С. 10-15.
4. Губин В.В., Степанов А.А., Степанов И.А. Проблемы социально-экономического развития системы потребительской кооперации в условиях рынка / В.В. Губин, А.А. Степанов, И.А. Степанов – М. : ООО «Издательский дом Центросоюза», 2012. – 196 с.
5. Маркіна І.А. Управління споживчою кооперацією як соціально-економічною системою : [монографія] / І.А. Маркіна – Полтава : ПУСКУ, 2008. –255 с.
6. Окландер М.А. Стратегії розвитку підприємств споживчої кооперації України : [монографія] / М.А. Окландер, О.П. Чукурна, В.В. Гончаренко – Одеса : Екологія, 2007. – 324 с.
7. Теплов В.И. Социально-экономическая деятельность потребительской кооперации: [монографія] / В.И. Теплов - Белгород: Изд-во Белгородского университета потребительской кооперации, 1999. - 206 с.
8. Теплов В.И. Управление социально-экономическим развитием системы потребительской кооперации : [текст] / В.И. Теплов – Белгород : Издательство Белгородского университета потребительской кооперации, 1999. - 295 с.

REFERENCES

1. Babenko S.H. (2003). *Stratehiya rozvytku kooperatyvnoho sektora ekonomiky Ukrayiny* [Strategy of development of the cooperative sector of economy of Ukraine]. Kyiv: *Ekonomika i prohnozuvannya* [in Ukrainian].
2. Babenko S.H. (2003). *Transformatsiya kooperatyvnykh system u perekhidny ekonomitsi* [Transformation of cooperative systems in a transitional economy]: [monohrafiya]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Honcharenko V.V. (2001). *Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vidrodzhennya natsional'noho kooperatyvnoho rukhu* [Theoretical and methodological approaches to the revival of the national cooperative motion]. Poltava: Poltavsky derzhavny sil'skohospodars'ky instytut [in Ukrainian].
4. Hubyn V.V., Stepanov A.A., & Stepanov Y.A. (2012). *Problemy sotsyal'no-ekonomicheskoho razvytyya systemy potrebytel'skoy kooperatsyy v uslovyakh rynka* [Problems socially economic development of the system of consumer cooperation in terms of market]. Moskva: ООО «Yzdatel'skyy dom Tsentrosoyuza» [in Russian].
5. Markina I.A. (2008). *Upravlinnya spozhyvchoyu kooperatsiyeyu yak sotsial'no-ekonomichnoyu systemoyu* [Management of Consumer Cooperatives as by the socio-economic system]. Poltava: PUSKU [in Ukrainian].
6. Oklander M.A., Chukurna O.P., & V.V. Honcharenko (2007). *Stratehiyi rozvytku pidpryyemstv spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrayiny* [Strategies of development of enterprises of consumer cooperation of Ukraine]. Odesa: Ekolohiya [in Ukrainian].
7. Teplov V.Y. (1999). *Sotsyal'no-ekonomicheskaya deyatel'nost' potrebytel'skoy kooperatsyy* [Socio-economic activity of consumer cooperation]: [monohrafiya]. Belhorod: Yzd-vo Belhorodskoho unyversyteta potrebytel'skoy kooperatsyy [in Russian].
8. Teplov V.Y. (1999). *Upravlenye sotsyal'no-ekonomicheskym razvytyem systemy potrebytel'skoy kooperatsyy* [Management socio-economic development of the system of consumer cooperation]. Belhorod : Yzdatel'stvo Belhorodskoho unyversyteta potrebytel'skoy kooperatsyy [in Russian].

Одержано 16.02.2016 р.